

https://doi.org/10.31516/2410-5325.063.18

УДК 792.83:793.31](477.54-25)Заповіт(045)

К. В. Островська, доцент, завідувач кафедри народної хореографії, Харківська державна академія культури, м. Харків

https://orcid.org/0000-0003-4782-8043

karinkaostrovskaya74@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТЕАТРУ НАРОДНОГО ТАНЦЮ «ЗАПОВІТ» ХДАК ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Досліджено та обґрунтовано, що творчість театру народного танцю «Заповіт» має важливе значення для розвитку та популяризації українського хореографічного мистецтва, створення позитивного іміджу сучасних українців у різних країнах світу. За своєю суттю театр народного танцю «Заповіт» Харківської державної академії культури є своєрідною творчою візитівкою не лише цього закладу вищої освіти чи Харкова, а й усієї України.

Ключові слова: *театр танцю, танцювальне мистецтво, український танець, репертуар, колектив, конкурс, фестиваль.*

К. В. Островская, доцент, заведующая кафедрой народной хореографии, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ЗНАЧЕНИЕ ТВОРЧЕСТВА ТЕАТРА НАРОДНОГО ТАНЦА «ЗАПОВИТ» ДЛЯ УКРАИНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Исследовано и обосновано, что творчество театра народного танца «Заповіт» имеет большое значение для развития и популяризации украинского хореографического искусства, создания позитивного имиджа современных украинцев в разных странах мира. По своей сути театр народного танца «Заповіт» Харьковской государственной академии культуры является своеобразной творческой визиткой не только этого заведения высшего образования или Харькова, а и всей Украины.

Ключевые слова: *театр танца, танцевальное искусство, украинский танец, репертуар, коллектив, конкурс, фестиваль.*

K. V. Ostrovska, Assistant Professor, HoD of the Folk Choreography of the Kharkiv State Culture Academy, Kharkiv

THE IMPORTANCE OF THE CREATIVE WORK OF THE THEATER OF THE NATIONAL DANCE “ZAPOVIT” FOR UKRAINIAN NATIONAL CULTURE

The aim of this article is to analyze the creative work and characterize the main stages of development of the Theater of the National Dance “Zapovit” of the Kharkiv State Academy of Culture Dance.

Research methodology. The following methods were used: a historical method (for studying the trends in the development of Ukrainian folk dance); an analytical method (to substantiate the features of development and improvement

of the Ukrainian folk stage choreography; chronological method; theoretical analysis of scientific sources).

Results. It is proved that nowadays the National Dance Theater «ZAPOVIT» is the leading ensemble of the country, which successfully keeps, multiplying and developing, the Ukrainian folk dance. Thanks to its wide creative activities, rarest examples of folklore are preserved, thus not only in Ukrainian choreography, but in Ukrainian culture as well. The study has confirmed that most of the dance routines and choreographic compositions from the repertoire of the Kharkiv Dance Theater «ZAPOVIT» have influenced the formation of Ukrainian culture in some countries and the creation of a solid foundation of Ukrainian ethnicity and become cells of its preservation and development.

Novelty. An attempt is made to identify the main stages of the creative activity of the staff members of the folk choreography department of the Kharkiv State Academy of Culture. The repertoire of the theater has a large number of dance routines and choreographic compositions that preserve the samples of dance folklore. The artists of the theater are effectively working for improving their skills and professional level. Thanks to this, the Ukrainian dance art is becoming more popular all over the world.

The practical significance. The material can be used in further developments of Ukrainian folk and stage choreography, in writing essays, term papers made by the students of Choreography Higher Schools, in reading lectures and conducting seminar classes on the history of choreography, art of ballet-master, Ukrainian folk and stage dance.

Key words: *dance theater, dance art, Ukrainian dance, repertoire, staff members, competition, festival.*

Постановка проблеми. Танець є найбільшою цінністю будь-якої нації. Танцювальне мистецтво — конкретно-історичне явище, яке має в кожного народу свої особливості, зумовлені історико-культурним і суспільно-економічним розвитком. Історія України — історія самовідданої боротьби українського народу проти соціального та національного гніту, боротьби за рідну землю, мову, національну культуру, у якій розвинувся український танець, що нині є гордістю українців, одним із найяскравіших виявів їхньої національної свідомості та духовного багатства.

Багато хореографічних колективів прославляють і пропагують надзвичайно емоційний український танець не тільки в Україні, а й на міжнародних фестивалях та конкурсах в багатьох країнах світу, викликаючи прихильність і шану до цього прекрасного виду мистецтва. Одним із них є театр народного танцю «Заповіт» Харківської державної академії культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом виїшли друком публікації, у яких відображено творчість театру народного танцю «Заповіт», серед яких — журнал Верховної Ради України

«Віче» (2010 р.), Усеукраїнський діловий журнал «Быть лидером» (2011 р.), журнал «Губерния» (2010 р.), офіційне видання асамблеї ділових кіл «Лидеры XXI столетия» (2013 р.), біографічний довідник «Лауреати нагород» (2009 р.), журнали «Танець в Україні і світі» (2011 р., 2013 р.), «Тутти dance» (2006 р., 2008 р.); методичні праці народного артиста України, професора, академіка Б. М. Колногузенка «Види мистецтва і хореографії» (2009 р.), «Хореографічна композиція» (2018 р.), «Хореографічне мистецтво» (збірник статей, 2008 р.), матеріали науково-практичних конференцій, а також окремі видання Польщі, Франції та Болгарії.

Мета статті – проаналізувати творчу діяльність й охарактеризувати основні етапи розвитку творчого колективу кафедри народної хореографії Харківської державної академії культури – театру народного танцю «Заповіт».

Виклад основного матеріалу дослідження. Театр народного танцю «Заповіт» створено в Харківській державній академії культури в 1990 р. Його організатором і незмінним керівником протягом 30 років є народний артист України, лауреат міжнародних конкурсів, Почесний громадянин Харківської області, професор, академік Борис Миколайович Колногузенко. Назва колективу не є випадковою, вона свідчить про збереження надбання в царині танцю. Б. М. Колногузенко є автором майже всіх творів репертуару колективу, конкурсних і концертних програм. Більшість програм «Заповіту» – своєрідні вистави з життя українського народу від Слобожанщини до Закарпаття, в яких висвітлюються його побут, традиції, обряди, боротьба за незалежність. З першого року існування театр народного танцю «Заповіт» є постійним учасником майже всіх творчих подій м. Харків, області та всієї України. Глядачі завжди надзвичайно тепло зустрічають виступи артистів, котрі гідно демонструють своє мистецтво на головних сценах України. Завдяки численним концертам, гастролям і перемогам у багатьох найпрестижніших конкурсах не тільки України, а й зарубіжжя колектив швидко здобув світове визнання. Секрет такої популярності студентського колективу полягає не тільки в тому, що Борис Миколайович і його колеги виховують танцівників з високою технікою виконання та яскравою акторською виразністю, але й у тому, що кожна хореографічна композиція майстра – це міні-вистава із цікавим сюжетом та яскравими образами. Програми його концертів поєднують усе різноманіття танців народів України, проте провідна роль завжди відводиться українському народно-сценічному танцю.

Перша велика робота, яку створено в театрі народного танцю «Заповіт» у 1992 р., – «Незвичайні заручини». З нею головний режисер

Національного палацу мистецтв «Україна» вперше запросив молодий харківський колектив на головну сцену країни. За цю композицію Б. М. Колногузенко отримав звання лауреата й головний приз «За кращу балетмейстерську роботу» на Міжнародному конкурсі танцю в травні 1992 р. в м. Красноярськ (Росія). «Незвичайні заручини» — не просто сюїта, а справжня танцювальна вистава, не сповнена бутафорії, побутових подробиць. У цій сюїті використано досвід роботи автора в українському музичному театрі. Мабуть, тому вона вирізняється емоційним напруженням драматургії всього сюжету та яскравими персонажами. Характерними ознаками для неї також є гармонійне поєднання образної музики та образної лексики, елементів слобожанського народного танцю з пантомімою, точний вибір зображальних засобів.

Під час роботи з театром народного танцю «Заповіт» Б. М. Колногузенко створив кілька цікавих хореографічних сюїт, які протягом багатьох років з успіхом виконуються артистами й радують глядачів багатьох країн світу. Усі вони є сюжетними, відображають життя українського народу: «Вітає Заповіт», «Вишиванка», «Весна в Карпатах», «На винограднику», «Закликання весни», «Український святковий».

Важливою й цікавою сторінкою життя театру є участь у всеукраїнських та міжнародних конкурсах і фестивалях, завдяки якій студенти набувають практичного досвіду в організації та проведенні репетиційної роботи, у підготовці концертних виступів, організації конкурсів і фестивалів, підвищують свою виконавську й акторську майстерність. За 30 років творчого життя колектив театру ставав переможцем багатьох найпрестижніших виконавських і балетмейстерських конкурсів в Україні та інших країнах світу. Найвищою нагородою і визнанням правильного професійного шляху, яким рухається колектив кафедри народної хореографії ХДАК, можна вважати перемоги на найпрестижнішому конкурсі нашої держави — Усеукраїнському фестивалі-конкурсі народної хореографії імені П. П. Вірського. Основна мета фестивалю-конкурсу — популяризація творчої активності професійних і аматорських хореографічних колективів, виявлення кращих шкіл та постановок народної хореографії, визначення перспектив розвитку хореографічного мистецтва в новому тисячолітті. Театр народного танцю «Заповіт» — єдиний колектив в Україні, який посів три перші місця та здобув гран-прі цього відомого на весь світ конкурсу.

29 квітня світ відзначає Міжнародний день танцю. Із цієї нагоди в м. Київ за підтримки Національної хореографічної спілки України проводиться Міжнародний фестиваль-конкурс танців народів світу «Веселкова Терпсихора». Театр народного танцю «Заповіт» тричі брав участь у цьому конкурсі. Уперше у 2003 р. представлено

хореографічну сюїту за народними обрядами Слобожанщини «Незвичайні заручини» та розгорнуту танцювальну сцену «Парубоцькі жарти». Балетмейстерське рішення цих творів, манера та краса виконання дозволили стати лауреатом I ступеня. Вдруге у 2004 р. «Заповіт» брав участь не тільки в основній (ансамблевій) номінації, а й у номінації «Малі хореографічні твори». Усьому складу було вручено гран-прі конкурсу, а в малих формах колектив посів I та II місце. Третій раз колектив брав участь у «Веселковій Терпсихорі» у 2006 р. з хореографічною композицією «Закликання весни» з танцем угорців Закарпаття «Біля корчми», циганським народно-сценічним танцем «Гості степу», а також гуцульським і російським танцями для дуету солістів. За підсумками конкурсу дует солістів став кращим у своїй номінації, а театру танцю «Заповіт» було вручено головний приз «Веселкової Терпсихори». Цікава деталь: за положенням цього конкурсу один і той самий колектив може неодноразово брати участь у конкурсному змаганні, але отримати гран-прі можна лише один раз. Але рівень конкурсних творів «Заповіту», манера й техніка виконання його артистів були настільки вищими, ніж в інших конкурсантів, що журі одногосно прийняло рішення, як виняток, вручити гран-прі фестивалю-конкурсу колективу харківського театру вдруге.

У листопаді 2007 р. у Москві, на головній сцені Російської Федерації державної концертної зали імені П. І. Чайковського відбувся унікальний Міжнародний конкурс професійних виконавців народного танцю «Лідер-2007» — єдиний у світі конкурс, у якому змагаються найкращі професійні артисти державних ансамблів і театрів своїх країн. Україну мали представляти солісти Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені П. П. Вірського. Але у зв'язку із тим, що колектив у цей час був зайнятий, генеральний директор, Герой України Мирослав Вантух рекомендував оргкомітету для участі в московському конкурсі солістів харківського театру «Заповіт» з хореографічними мініатюрами, створеними Б. М. Колногузенком. До Москви приїхали представники дванадцяти країн світу. Вони змагались у трьох номінаціях: сольний чоловічий танець, сольний жіночий танець, дуетний танець. У другій номінації солістка театру народного танцю «Заповіт» Марія Холодна стала лауреатом II ступеня, а в номінації «дуетний танець» харків'яни Олена Лісовська та Володимир Василенко стали володарями III премії цього престижного професійного змагання. Сценічне танцювальне мистецтво України, навіть у представленні студентів кафедри народної хореографії ХДАК, зайняло високі виконавські та балетмейстерські позиції серед професіоналів міжнародного рівня.

У 2008 р. в Україні започатковано ще одне престижне змагання з народної хореографії — Усеукраїнський конкурс імені Героя України Мирослава Вантуха. На I конкурсі в листопаді 2008 р. театр народного танцю «Заповіт» здобув перемогу, після чого отримав пропозицію взяти участь у програмі «Інтеграція європейських культур».

За час творчої діяльності колектив представляв своє мистецтво в багатьох країнах світу. Концерти артистів «Заповіту» бачили глядачі міст Австрії, Бельгії, Білорусі, Болгарії, В'єтнаму, Греції, Грузії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Македонії, Німеччини, Нідерландів, Португалії, Польщі, Російської Федерації, Словаччини, США, Туреччини, Угорщини, Франції, Чехії. Перший закордонний виступ колективу відбувся в 1990 р. Саме в той час виникла потреба направити делегацію із Харкова в Цинциннаті (США). Спеціально створена комісія відбрала програму саме театру народного танцю «Заповіт», з якою артисти мали честь представляти м. Харків у США. Неодноразово колектив брав участь у Днях української культури у Франції. Створена спеціальна оригінальна програма для участі в саміті європейських країн з розвитку туризму в Чехії. Ще одна програма була створена для виступу театру танцю «Заповіт» у межах іспанського урядового проекту з розвитку фольклорного танцю. У 2008 р. колектив «Заповіту» став лауреатом I ступеня найпрестижнішого Міжнародного фестивалю-конкурсу «Фольклорне літо Іспанії», у якому взяли участь 136 ансамблів. До речі, в Іспанії колектив представляв своє мистецтво кілька разів. Уперше це відбулося в 1996 р. під час міжнародних фестивалів і конкурсів танцю в окремих містах Іспанії й Португалії (Хаен, Санта-Марія-де-Фейра). Колектив нагороджено багатьма медалями та призами фестивалів, мерів і урядів провінцій.

Театр народного танцю «Заповіт» неодноразово брав участь у багатьох творчих проектах і урядових концертах, які відбувалися на головних сценах м. Київ: усі творчі звіти провідних мистецьких колективів і виконавців Харківщини; концерт кращих ансамблів танцю України з нагоди 100-ї річниці з дня народження видатного українського режисера та балетмейстера Василя Авраменка; сольний концерт на сцені Палацу мистецтв «Український дім» на запрошення Національної філармонії України; сольний концерт, присвячений століттю Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. 18 січня 2019 р. на сцені Національної опери України відбулося велике хореографічне свято «Танець як доля» до восьмидесятиліття видатного українського митця Мирослава Вантуха за участі Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені П. П. Вірського та провідних танцювальних колективів. Театр народного танцю «Заповіт»

був серед запрошених і представив своє мистецтво на високому професійному рівні.

22 січня 2019 р. Україна вшанувала велику подію — століття Соборності України (злуки). Головне дійство відбувалося на Софійській площі в м. Київ. Велике державне значення мало театралізовано-концертне дійство «Моя Соборна Україна знову зустрічає день новий» в обласному театрі м. Івано-Франківськ, в якому, крім посадових осіб, взяли участь провідні творчі колективи та виконавці Прикарпаття й почесний гість свята — театр народного танцю «Заповіт». Напередодні, 21 січня, учасники театру «Заповіт» виступали у святковому концерті, присвяченому цій історичній події в м. Городенка. Слід відзначити, що колектив Харківської державної академії культури приймали надзвичайно гостинно: глядачі після кожного виступу аплодували. Усі дні з колективом театру були начальником управління культури, національностей та релігій ОДА Володимир Федорак і директор обласної філармонії Василь Тимків.

Талановитими помічниками головного балетмейстера театру протягом багатьох років є заслужений працівник культури України, лауреат міжнародного конкурсу, доцент, завідувач кафедри народної хореографії ХДАК Карина Островська, музичний керівник театру, лауреат усеукраїнських конкурсів та міжнародного фестивалю Володимир Лісневський, відмінник освіти України, старший викладач кафедри народної хореографії ХДАК Олександр Цомає, Лауреат I ступеня IV Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П. П. Вірського, викладач Ірина Мостова. Колектив студентського театру танцю — бажаний гість на всіх святкових концертах рідного м. Харків, він часто виступає і на кращих сценах м. Київ — столиці України. На різних сценах країн світу концерти харківського театру танцю завжди називають яскравою творчою подією. Недарма Б. М. Колногузенко — єдиний в Україні хореограф, котрий є лауреатом 17 міжнародних конкурсів, а серед його вихованців лауреатами міжнародних мистецьких конкурсів і фестивалів та конкурсів народної хореографії стали 53 артисти. Харківський театр народного танцю «Заповіт» — єдиний хореографічний колектив України, який нагороджено орденами «За розбудову України» та «Слобожанська слава» й вищою відзнакою України в хореографічному мистецтві — «Медаллю Павла Вірського».

Висновки. Завдяки творчій діяльності театру народного танцю «Заповіт» з національною культурою України ознайомилися люди різних держав світу. Виступи артистів театру надають можливість глядачам нашої країни та багатьох інших відчути самотність

й оригінальність української культури, безпосередньо ознайомитися з особливостями виконання танців і театралізованих обрядів різних регіонів України, побачити національний одяг. А якщо зважати на те, що артистами «Заповіту» є студенти кафедри народної хореографії Харківської державної академії культури й у недалекому майбутньому від них залежатиме виховання молодшого покоління та збереження культурної спадщини держави, то очевидним є той факт, що творча діяльність театру народного танцю «Заповіт» має велике значення для освіти й того, щоб яскраве та неповторне народне мистецтво України стало відомим у всьому світі.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому дослідженні ретельніше проаналізуємо кращі постановки, здійснені Б. М. Колногузенком під час роботи з театром народного танцю «Заповіт» Харківської державної академії культури, звернемо увагу на етнографічні особливості та локальні відмінності хореографічних композицій.

Список посилань

- Віче. Журнал Верховної Ради України*, 11, 64–65. Київ.
- Журавльов, О. (2008). Заповіту – браво! *Туттіденс*, 1 (12), 34–41.
- Журавльов, О. (2006). Триумф повторено! *Туттіденс*, 3, 38–40.
- «Заповіт» як символ танцю. (2013). *Танець в Україні и мире*, 2 (6), 20–21. Харків.
- Колногузенко, Б. М. (2009). *Види мистецтва та хореографії: методичний посібник для підготовки бакалаврів і спеціалістів за фахом «Хореографія» (6.020200)*. Харків: ХДАК.
- Колногузенко, Б., Островська, К. і Курдупова, О. (2009). *Кафедра народної хореографії ХДАК. 20 років*. Харків.
- Колногузенко, Б. (2008). *Хореографічне мистецтво: збірник статей*. Харківська державна академія культури. Харків: ХДАК.
- Колногузенко, Б. (2007). *Хореографічна сьоїта: метод, матеріали з курсу «Мистецтво балетмейстера»*. Міністерство культури і туризму України, Харківська державна академія культури. Харків: ХДАК.
- Миколаєнко, Г. (2010, березень). 20 хвилин на біс. *Губернія*, 44–45. Харків.
- Найкращі серед кращих. (2011). *Танець в Україні и мире*, 1, 32. Харків.
- Олександренко, В. (2009) Унікальне танцювальне мистецтво українського народу.
- Танець – це життя. (2011). *Буть лидером*, 4 (19), 46–47. Харків.
- Хореограф за покликанням. (2013). *Офіційне видання асамблеї ділових кіл «Лідери XXI столетия»*, 2 (169), 48–49.
- Шейко, В. М., Каністратенко, М. М., Кушнарєнко, Н. М. та ін. (2009). *Харківська державна академія культури: до 80-річчя з дня заснування: монографія*. Харків: ХДАК.

References

- Viche. *Journal of the Verkhovna Rada of Ukraine*, No. 11, 64–65. Kyiv. [In Ukrainian].
- Zhuravlev, O. (2008). The will is brave! *Tuttidens*, 1 (12), 34–41. [In Ukrainian].
- Zhuravlev, O. (2006). Triumph is repeated! *Tuttidens*, 3, 38–40. [In Ukrainian].
- «Zapovit» as a symbol of dance. (2013). *Dance in Ukraine and the world*, 2 (6), 20–21. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Kolmohuzenko, B. M. (2009). *Types of art and choreography: a methodological manual for the preparation of Bachelors and Specialists in the field of "Choreography" (6.020200)*. Kharkiv: KhSAC. [In Ukrainian].
- Kolmohuzenko, B., Ostrovskaya, K. and Kardupova, O. (2009). *Department of folk choreography of KhSAC. 20 years*. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Kolmohuzenko, B. (2008). *Choreography art: a collection of articles*. Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv: KhSAC. [In Ukrainian].
- Kolmohuzenko, B. (2007). *Choreographic Suite: Method, materials on the course «Art of the Choreographer»*. Ministry of Culture and Tourism of Ukraine, Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv: KhSAC. [In Ukrainian].
- Mykolayenko, G. (2010). 20 minutes for an encore. *Gubernia*, March 2010, 44–45. Kharkiv. [In Ukrainian].
- The best of the best. (2011). *Dance in Ukraine and the world*, 1, 32. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Oleksandrenko, V. (2009) Unique dance art of the Ukrainian people. [In Ukrainian].
- Dance is life. (2011). *Be the leader*, 4 (19), 46–47. Kharkiv. [In Ukrainian].
- Choreographer by vocation. (2013). *Official edition of the Assembly of Business environment «Leaders of the 21st century»*, 2 (169), 48–49. [In Ukrainian].
- Sheyko, V. M., Kanistratenko, M. M., Kushnarenko, N. M. and others. (2009). *Kharkiv State Academy of Culture: to the 80th anniversary from the day of foundation: monograph*. Kharkiv: KhSAC. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 14.01.2019 р.